

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Майя НІКОЛАЄВА)

» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Наука в системі культурологічного знання

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

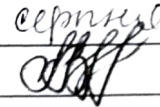
Галузь знань: _____ 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 034 Культурологія

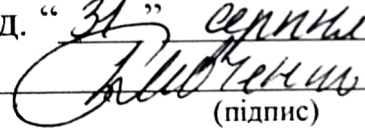
Освітньо-професійна програма: _____ Культурологія

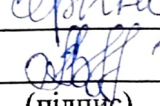
Робоча програма навчальної дисципліни «Наука в системі культурологічного знання». – Одеса: ОНУ, 2023. – 16 с.

Розробники: Готинян-Журавльова Віталія Віталіївна, д.філос.н., доц., професор кафедри культурології, в.о.завідувача кафедри культурології
Сумченко Ірина В'ячеславівна, к.філос.н., доц., доцент кафедри культурології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри культурології
Протокол № 1 від. "30" серпня 2023р.
В.о.завідувача кафедри (Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП/ОІП «Культурологія»
 (Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії
Протокол № 1 від. "31" серпня 2023 р.
Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри культурології
Протокол № 1 від. "30" серпня 2024р.
Завідувач кафедри (Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № _____ від. "30" _____ 20____ р.
Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 1 змістових модулів – 1	Галузь знань <u>03 – Гуманітарні науки</u> Спеціальність <u>034 Культурологія</u> Спеціалізації: <u>Культурологія</u> Рівень вищої освіти: <u>магістр</u>	За вибором	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		6-й	5-й
		<i>Семестр</i>	
		11-й	10-й
		<i>Лекції</i>	
		16 г.	6 г.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год	
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 г.	84 г.
		Форма підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є формування у студентів базових уявлень, що стосуються предметної області науки як складової сучасної культури, змістовне розширення розуміння таких понять як "науковий метод", "істина", "факт", "раціональність" тощо, досягнення студентами більш глибокого рівня усвідомлення змісту власної наукової діяльності.

Завдання. Основними завданнями навчальної програми є:

- сформувати у здобувача вищої освіти освітнього ступеня «магістр» низку загальних, фахових та спеціальних фахових компетентностей, які є достатніми для виконання професійних обов'язків за спеціальністю «Культурологія»;

- забезпечити повне досягнення студентами програмних компетентностей та очікуваних результатів навчання за дисципліною «Наука в системі культурологічного знання».

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

а) загальних (ЗК): ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК02. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК07. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

б) фахових (ФК): ФК01. Усвідомлення взаємозв'язку культурних текстів та контекстів. ФК03. Здатність виявляти культурні потреби суспільства та його окремих груп, визначати шляхи їх задоволення, забезпечувати культурні права і свободи людини. ФК04. Усвідомлення соціальної та етичної місії культуролога, а також можливостей та особливостей практичного використання культурологічного знання. ФК08. Здатність організовувати роботу та здійснювати керівництво закладами культури, а також відповідними структурними підрозділами підприємств і установ, враховуючи економічні, законодавчі й етичні аспекти. ФК09. Здатність до розв'язання актуальних проблем культури з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації та ширшого контексту відповідних проблем;

в) програмні результати навчання (ПРН): ПРН1. Розуміти специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем. ПРН2. Аналізувати текстові та візуальні джерела інформації щодо культурних явищ та процесів, верифікувати інформацію у відповідності до професійних задач. ПРН3. Аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки. ПРН5. Організовувати та підтримувати комунікації з органами влади, науково-дослідними установами, інформаційно-аналітичними службами, засобами масової інформації з питань культури.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- взаємозв'язок культурних текстів та контекстів;
- специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів;
- базові поняття предметної області науки;
- основні етапи розвитку науки в межах світової культури;
- види знання, основні форми пізнання;
- характерні ознаки наукового знання;
- основні закономірності росту наукового знання;
- вплив соціокультурних явищ і подій на розвиток науки;
- роль антропологічного фактору на розвиток науки;
- специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів;
- культурні потреби суспільства та його окремих груп;
- культурні права і свободи людини;

вміти:

- розв'язувати актуальні проблеми культури з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації;

- аналізувати текстові та візуальні джерела інформації щодо культурних явищ та процесів, наукових відкриттів;
- верифікувати інформацію у відповідності до професійних задач;
- використовувати сучасні методи пізнання;
- пояснювати сучасні закономірності розвитку наукового пізнання;
- аналізувати сучасну наукову картину світу;
- розрізнити наукове знання від позанаукового;
- виокремлювати категорії сучасної науки;
- досліджувати процес розвитку науки;
- встановлювати взаємовпливи науки та інших культурних сфер;
- досліджувати роль наукових парадигм в процесах формування сучасного культурного континууму.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Вплив соціокультурних факторів на розвиток науки. Періодизація науки

Передумови виникнення науки. Розвиток науки пов'язано з формуванням речі, розвитком рахунку, виникненням мистецтв, формуванням писемності, виникненням філософії. Накопичення знань відбувається з появою цивілізації та писемності. Відомі досягнення давніх цивілізацій, наприклад, єгипетської, месопотамської, в галузі астрономії, математики, медицини. Однак в умовах панування міфологічної, дораціональної свідомості всі досягнення були чисто емпіричного та практичного характеру.

Наукове знання і позанаукове знання. Наука є галуззю людської діяльності, яка націлена на отримання і систематизацію об'єктивних знань про дійсність. Слово «знання» застосовують принаймні в трьох значеннях. Знання найчастіше визначають як реальність, що дана у свідомості людини, яка в результаті своєї діяльності, ідеально відтворює об'єктивні закономірні зв'язки реального світу. Ознаками наукового знання є доказовість, експліцитність, загальнозначимість, референціальність, рефлексивне, валентність, рефлексивність, системність.

Окрім наукового знання аналізу потребує і позанаукове знання. Виокремлюють наступні види позанаукового знання (за В. П. Кохановським): ненаукове, донаукове, паранаукове, псевдонаукове, квазінаукове, антинаукове знання. Наука і позанаукові види знання в роботі Дж. Холтон «Що таке «антинаука»?»

Пізнання. Види пізнання. Пізнання є процесом накопичення і розвитку знання, постійного вдосконалення, розширення, відтворення знання. Види пізнання: ігрове, міфологічне, художня форма пізнання, філософське, релігійне..

Особливості давньогрецької науки, її зв'язок з філософією. Вплив на науку соціокультурних особливостей тогочасного суспільства. В Давній Греції починаючи з VI ст. до н. е. починає формуватися раціоналістичний стиль мислення. Практика, яка була перейнята давніми греками у давніх єгиптян і вавилонян, доповнюється теоретичними міркуваннями, встановлюються правила логічних міркувань, вводиться поняття «гіпотеза». Антична наука мала уможлиблюючий характер. Філософи не намагалися поєднати науку з практикою.

Наука в період середньовіччя. Вплив теології на розвиток науки. Проблема співвідношення раціонального знання з християнською. В якості визначального для людини епохи Середньовіччя виступає ставлення до Бога, а ставлення до природи є вторинним і похідним від ставлення до Бога. Знання розглядається не як головна мета духовної діяльності, а як її побічний продукт. Виникає нова ієрархія наук, де на верхівці знаходиться теологія, а всі інші науки «прислужують» їй, що обумовлено історичними особливостями епохи..

Середньовічна арабська культура і наука. Велике значення на Сході здобули твори Аристотеля. Ібн-Рушд розробив «теорія двох істин» – науково-філософської та теологічної. Теологія дає образне, чуттєве пізнання, уявлення Бога. Розвиток математики, фізики і астрономії.

В XII-XIII ст. багато в чому завдяки хрестовим походам європейська наукова література збагатилася великою кількістю латинських перекладів з арабської і грецької мов. Стали

доступними твори Платона, Аристотеля, Евкліда, Архімеда, Птоломея, Герона, ал-Хорезмі, Сабіта Ібн-Корри, Ібн-Сіни. Повільний розвиток механіки. Алхімія як спроба знайти спосіб отримання благородних.

Наука в епоху Відродження. В епоху Відродження відбувається поворот до емпіричного і вільного від догматизму дослідження. Цьому сприяє винахід книгодрукування. Наука доби Відродження була схожа на мистецтво, оскільки була результатом особистого творчого пошуку мислителя. Вчені Відродження також вважали, що істини, які відкриваються розумом і не мають наочного вираження, йдуть начебто від Бога. Протидія вченню М. Коперника про геліоцентризм. Доля Г. Галілея і Дж. Бруно. Ідеї М. Кузанського щодо сутності людської особистості як вираження загального, тобто Бога. Вчення про суспільство і державу як заперечення божественності політичної влади, політична боротьба як рушійна сила історії.

Філософія Нового часу та її вплив на формування науки. Новий час – період виникнення науки як такої. З'являється професія вчених, до цього її не існувало. Поступово починається професійна підготовка вчених в університетах. Для науки Нового часу характерна орієнтація на пізнання дійсності, яка спиралася, в першу чергу, на відчуття. Формуються два протилежні погляди на метод пізнання: дедукція Р. Декарта та індукція Ф. Бекона. Наука Нового часу зорієнтована на активне пізнання таємниць природи і на практичне використання її результатів. Наука має приносити суспільну користь.

Вплив ідей Просвітництва на розвиток науки як професійної діяльності. Період виникнення академій та рівнозначних їм наукових товариств. Крім того, друкується багато наукової, філософської та полемічної літератури, зокрема, «Енциклопедія, або Тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел» під керівництвом Д. Дідро. Формується нова модель освіти, яка передбачає викладання груп окремих наукових дисциплін. В кінці XVIII на початку XIX ст. дисциплінарно організована наука включає в себе чотири основні блоки наукових дисциплін: математику, природознавство, технічні та соціально-гуманітарні науки.

Вплив політичних та соціально-історичних фактів на розвиток науки у XIX-XX ст. Наприкінці XIX століття наука активно взаємодіє із суспільством. Послідовна диференціація окремих галузей науки на все вужчі, спеціальні галузі, і разом з тим відбувалася своєрідна інтеграція: окремі науки зв'язувалися між собою прикордонними дисциплінами (астрофізика, геохімія, біохімія) задля вирішення конкретних прикладних задач. Посилюється контакти між ученими різних країн. Утворюються постійно діючі міжнародні наукові організації. В кінці XIX – на початку XX століть помітно розвивається наукове суспільствознавство. Активно розвиваються соціальні науки, такі як економічна теорія, правознавство, політологія, соціологія, психологія та інші, що зумовлено потребами соціуму. На початок XX століття наука стає новим ідолом західної культури.

Проблеми етики та відповідальності вченого за подальше використання його винаходів. Прикладна наука XXI століття: вплив замовника на подальший хід дослідження. На філософському рівні в другій половині XX століття відбувається переосмислення принципів XIX століття з вірою у прогресі у всемогутність науки. Інше важливе переосмислення досягнень науки відбулося після Другої світової війни. «Справа лікарів» на Нюрнберзькому процесі. Створення атомної бомби, яку США використали проти Японії у 1945 році. Поступово формується поняття наукової етики і відповідальності вченого.

Наука XXI століття стала переважно прикладною. Наукові дослідження потребують спонсорів. Виникає питання: кому саме належить відкрите знання – авторам або замовнику. Чи в цьому випадку несе вчений відповідальність за свою відкриття, адже він зазвичай не має можливості вплинути на його застосування.

Тема 2. Вплив соціокультурних особливостей епохи на розвиток знання

Вплив традицій середньовічної науки і науки епохи Відродження на формування кумулятивної концепції кількісного росту знання Г. Галілея. Г. Галілей висуває ідею щодо того, що за своїм змістом людське знання подібно до Божого знання. Відрізняється людське знання від Божого лише за кількістю. Кожен наступний крок у науці можна зробити

спираючись лише на наявні дослідження. Нове знання завжди довершеніше ніж старе. Значення мають лише ті елементи наукового знання, які відповідають сучасним науковим теоріям. Всі інші ідеї та принципи слід вважати помилковими.

Конвенціоналізм А. Пуанкаре. Конвенціоналізм – це напрям філософії, в якому проголошується основою наукових теорій угоди (конвенції) між вченими. Наука, на думку А. Пуанкаре, є набором правил. Вона поєднує собою такі правила, яких слід дотримуватися задля отримання результату. А. Пуанкаре ототожнював об'єктивність і загально значимість, бо вважав що об'єктивним може бути лише те, що загальне для багатьох. Науковий закон як умовно прийнятим положенням, конвенцією, яка є необхідною для зручного опису відповідного явища. Довільність вибору основних законів обмежена з одного боку, вимогою простоти, з іншого, необхідністю успішного їх застосування. Велика роль інтуїції як важливого інструменту наукового відкриття.

Критичний раціоналізм К. Поппера. Теорія пізнання без того, хто пізнає. Раціоналізм для К. Поппера виступає і як характеристика наукового знання, і як спосіб поведінки вчених в процесі дослідження. Вчений аналізує проблему демаркації наукового і ненаукового знання і висуває принцип фаллібалізму: будь-яка теорія ненадійна і містить у собі помилки. Продовжуючи аналіз наукового знання він пропонує принцип фальсифікації або верифікація наукового знання шляхом його фальсифікації: неможна остаточно підтвердити теорію, але її можна спростувати (фальсифікувати). Науковим є не те, що дано як істина в останньої інстанції, а те, що може бути спростовано. Зростання наукового знання шляхом висунення гіпотез і можливого їх спростування.

Вчений запропонував концепцію «трьох світів» – фізичного, ментального і «світу об'єктивного знання». Третій світ як продукт людської діяльності. Третій світ є повністю автономним від вчених. Третій світ також впливає на тих, хто навчається. Але К. Поппер наголошує на потенційній можливості існування третього світу без суб'єкта пізнання.

Концепція особистісного знання М. Полані і роль вченого в науковій картині світу.. Задля подолання хибного ідеалу деперсоніфікації наукового знання. М. Полані підкреслює, що науку створюють люди, які мають певну майстерність. Мистецтву пізнавальної діяльності неможна навчитися лише за підручником. Для цього необхідно постійна робота поряд з майстром. Вчені, які працюють над певними науковими задачами, не можуть бути автоматично змінені іншими. Ідеал наукового знання, на думку М. Полані, об'єктивний зміст і конвенційна форма.

Теорія наукових революцій Т. Куна: вплив наукових співтовариств на розвиток науки. Т.Кун розглядав наука як діяльність наукових співтовариств. В розвитку будь-якої науки він виокремлював два періоди – період «нормальної науки» та період наукових революцій. В період нормальної науки в певній галузі науки панує одна єдина парадигма – наукова теорія або сукупність наукових теорій, яка приймається науковим співтовариством як провідна теорія і впливає на подальший розвиток науки.

Але виникають і поступово накопичуються аномалії. Наступає криза і розпад наукового співтовариства, яке було об'єднано вірою у парадигму. Певна частина дослідників продовжує вірити в спроможність парадигми розв'язати будь-яку задачу, інші – шукають альтернативні шляхи вирішення. Кінець періоду кризи настає тоді, коли група науковців доказала спроможність запропонованої ними гіпотези вирішити проблеми, пояснити факти, вирішити задачі-головоломки, усунути аномалії і, тим самим, схилила на свою сторону більшість вчених. Наукове співтовариство об'єднується навколо нової парадигми. Знов настає період нормальної науки.

Дж. Агассі, революції в науці – окремі події або перманентні процеси. Дж. Агассі про побоювання вченого втратити контакт зі своїми колегами і що в наслідок цього може відбутися. Чи консервативні вчені поважного віку? Чи відбувається «конфлікт поколінь» в науці? Чи консервативні самі канони науки? Всі ці питання чи не вперше аналізує дослідник. Протидія антинауковій революції як сильний і найчастіше єдиний аргумент консерваторів проти революції. Дж. Агассі використовує термін «перманентна революція».

Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса та роль евристичних відкриттів у науці. І. Лакатос намагається «віддалити» теорію від фактів, вводячи складну конструкцію науково-дослідницьких програм (НДП). Структура науково-дослідницьких програм: жорстке ядро, захисний пояс, позитивна і негативна евристика. І. Лакатос пояснив необхідність негативної евристики для науки, адже вона заперечує шляху продовження дослідження, які можуть не відповідати жорсткому ядру. Захисний пояс і обидві евристики необхідні задля збереження жорсткого ядра, від безпосереднього протистояння фактам. І Лакатос виокремив дві стадії розвитку науково-дослідницьких програм: прогресивна стадія НДП і регресивна стадія НДП. Прогресивна НДП передбачає факти, теоретична частина сильніша за експериментальну. Регресивна НДП та, в якій теоретична складова не встигає пояснювати факти. Особливості НДП і роль НДП у сучасній науці.

Концепція методологічного плюралізму П. Фейєрабенда. П. Фейєрабенд спочатку ставить питання про існування єдиного наукового методу. Наука як процес розмноження теорій. Вчений висуває принцип проліферації, згідно з яким багатство будь-якої науки визначається кількістю і різноманітністю теорій, які співіснують як рівні. П. Фейєрабенд вважає, що авторитет у науці не більше ніж авторитет будь-якої іншої форми життя, будь-то релігійні співтовариства або племена, які об'єднані міфологією. Вчений наголошував на неприпустимості будь-якої форми наукового шовінізму, відповідно до якого всі гіпотези, які є несумісними з наукою і її результатами, мають бути видаленими з науки. Наука має розвиватися лише за демократичними принципами. Неприпустимість методологічного примусу. «Any thing goes» – припустимо все.

Л. Лаудан роль традиції у розвитку наукового знання. Наука, на думку Л. Лаудана, є типом діяльності, націленою на рішення проблем. Метою науки є зробити максимально значимими емпірично вирішені проблеми і знизити значення аномальних емпіричних і концептуальних проблем, доки ще не вирішених. Традиція в науці є механізмом накопичення знання. Кожна традиція дослідження складається з певного числа специфічних теорій. Крім того, кожна традиція має певні метафізичні і методологічні особливості і проходить цілу низку різних уточнюючих формулювань.

«Кейс стадієс» – ситуаційні дослідження. «Кейс стадієс» як перехрестя усіх можливих аналізів науки, які сфокусовані в одній точці, для того, щоб реконструювати одну подію із історії науки. Це междисциплінарна методологія аналізу індивідуальних суб'єктів, локальних групових світоглядів і ситуацій. Завдання «кейс стадієс» є всебічний ретельний аналіз наукового відкриття. До недоліків ситуаційних досліджень слід віднести фіксацію на одному науковому відкритті чи науковій події і, як наслідок, певну фрагментацію картини в цілому.

Тема 3. Мистецтво і феноменологія як засоби пізнання світу

Феноменологія як вихід за межі природних настанов. Феноменологія і мистецтво мають спільні витoki. Феноменологія є універсальною наукою про сутності, як вони надані чистої, не заму́тненої свідомості. Всі дослідницькі науки є науками про «факти». Феноменологія з самого початку відмовилася від суджень про просторово-часові, онтологічні аспекти буття. Ноези (модуси свідомості) констатують і утримують предметність свідомості – ноєму (або інтенціональний корелят ноетичного акту). Центральним ядром ноєми є чистий сенс. Він відкривається феноменологу і інтенціональному переживанню.

Мистецтво як досвід вмирання емпіричного «я». Досвід кожного справжнього митця по суті своєї екстатичний і може розглядатися як досвід вмирання, смерті емпіричного «я». Якщо така докорінна зміна в митці не відбулася, то не йдеться про творчий акт і витвір мистецтва. Саме про це ще за багато тисячоліть до появи феноменології розповідає нам давній міф про Орфея. Про необхідність втрати свого емпіричного «я» говорили Стефан Малларме, Франц Кафка, Марсель Пруст, Райнер Марія Рільке.

Перебуваючи в межах істинної реальності, митець повертається в реальність нижчого порядку, задля того, щоб в чуттєвому образі зафіксувати побачене ним. І на межі переходу з одної сфери в іншу народжується витвір мистецтва. Ті, хто сприймає чуттєвий образ

зафіксованої ними реальності, йдуть «зворотнім шляхом», підіймаючись до світу сутностей. Митець каже Смерті «так», задля того, щоб знайти площину, де вона перетворює витвір на Слово про суще. Стикання з мистецтвом, його сприйняття, вивчення, осмислення змушує вбачати в смерті іншу сторону життя і сприймати смерть як виток, який дає початок життя.

Про сутність і призначення мистецтва. Поняття «відсторонення». Про сутність і призначення мистецтва завжди точилися дискусії. Одна з них відбулася на початку ХХ століття. В цей період були широко розповсюджені наступні гасла: «мистецтво – це мислення образами»; «без образу немає мистецтва, а саме поезії»; «поетичне мислення образами пояснює невідоме через відоме»; «метою образності є наближення значення образу до нашого розуміння». Ці гасла залишилися нам у спадок від Олександра Потебні та його школи. Але на початку ХХ століття дана теза викликала дискусії. В. Шкловський про образне мислення, яке не є тим, що об'єднує усі види мистецтва. Метою мистецтва, на його думку, є надати нам відчуття речі, як видіння, а не як впізнання. Прийомом мистецтва він вважає прийом «відсторонення» речей і прийом утрудненої форми, яка збільшує трудність і час сприйняття.

Відсторонення як поняття широке і мінливе. Якщо йдеться про відсторонення як вивід речі з автоматизму (сприйняття), то в мистецтві відсторонити дійсність можна різними способами, в тому числі за допомогою грубого насилля над «мовою» мистецтва і над самою природою сприйняття. Відсторонене сприйняття митця протистоїть звичному сприйняттю світу звичайної людини. Він не лише уявляє речі «сторонніми», а й такими їх сприймає.

Митець, долаючи чужий, названий до нього світ, повертається до самих речей. Він нічого не домислює. Так, давно знані речі насправді стають такими, як би ми їх побачили вперше..

Про досвід відсторонення речей в науці. Виникає питання: чи щось подібне відбувається в науці з вченими, адже вчений той самий митець, який створює щось нове? Прагнучи до пізнання навколишнього світу, чи вчений залишається в межах природних настанов, чи як митець відсторонюється від них? Складність раціонального пояснення яскравих ідей Н. Тесли або А. Ейнштейна. Чи не відсторонялися вони від реального світу задля того, щоб краще його ж таки зрозуміти? Евристичні відкриття як відсторонення від раціонального, виходом за його межі. Феноменологія і мистецтво поставили перед нами інше запитання: чи треба науковцю повністю занурюватися в свою роботу, розуміти її лише як раціональне або емпіричне дослідження, чи треба відсторонитися, вийти за межі власного емпіричного «я» і намагатися проникнути у саму сутність речей, явищ і подій.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Вплив соціокультурних факторів на розвиток науки. Періодизація науки	30	6	4			20	30	2				28
Тема 2. Вплив соціокультурних особливостей епохи на розвиток знання	30	6	6			18	30	2				28
Тема 3. Мистецтво і феноменологія як засоби пізнання світу	30	4	4			22	30	2				28

Разом за змістовний модуль	90	16	14			60	90	6				84
Усього годин	90	16	14			60	90	6				84

5. Теми семінарських занять
Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Вплив соціокультурних факторів на розвиток науки. Періодизація науки Опрацювати питання: 1. Передумови виникнення науки. Наукове знання і позанаукове знання. 2. Пізнання. Види пізнання. 3. Особливості давньогрецької науки, її зв'язок з філософією. Вплив на науку соціокультурних особливостей тогочасного суспільства. 4. Наука в період середньовіччя. Вплив теології на розвиток науки. 5. Наука в епоху Відродження. 6. Філософія Нового часу та її вплив на формування науки. 7. Вплив ідей Просвітництва на розвиток науки як професійної діяльності. 8. Вплив політичних та соціально-історичних фактів на розвиток науки у XIX-XX ст. 9. Проблеми етики та відповідальності вченого за подальше використання його винаходів. Прикладна наука XXI століття: вплив замовника на подальший хід дослідження. Підготувати доповідь за одним із зазначених питань	4
2.	Тема 2. Вплив соціокультурних особливостей епохи на розвиток знання Опрацювати питання: 1. Вплив традицій середньовічної науки і науки епохи Відродження на формування кумулятивної концепції кількісного росту знання Г. Галілея. 2. Конвенціоналізм А. Пуанкаре. Критичний раціоналізм К. Поппера. 3. Теорія пізнання без того, хто пізнає. 4. Концепція особистісного знання М. Полані і роль вченого в науковій картині світу.. 5. Теорія наукових революцій Т. Куна: вплив наукових співтовариств на розвиток науки. 6. Дж. Агассі, революції в науці – окремі події або перманентні процеси. 7. Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса та роль евристичних відкриттів у науці. 8. Концепція методологічного плюралізму П. Фейєрабенда. Л. 9. Лаудан роль традиції у розвитку наукового знання. 10. «Кейс стадіс» – ситуаційні дослідження. Підготувати доповідь за одним із запитань. Провести «круглий стіл» за темою: «Вплив особливостей епохи на розвиток науки»	6
3.	Тема 3. Мистецтво і феноменологія як засоби пізнання світу Опрацювати питання: 1. Феноменологія як вихід за межі природних настанов. 2. Мистецтво як досвід вмирання емпіричного «я». 3. Про сутність і призначення мистецтва. Поняття «відсторонення».	4

4. Відсторонення як поняття широке і мінливе.	
5. Про досвід відсторонення речей в науці.	
Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.	

7. Темі лабораторних занять
Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вплив соціокультурних факторів на розвиток науки. Періодизація науки Самостійно опрацювати і підготувати повідомлення на питання: 1. Передумови виникнення науки. Наукове знання і позанаукове знання. 2. Пізнання. Види пізнання. 3. Особливості давньогрецької науки, її зв'язок з філософією. Вплив на науку соціокультурних особливостей тогочасного суспільства. 4. Наука в період середньовіччя. Вплив теології на розвиток науки. 5. Наука в епоху Відродження. 6. Філософія Нового часу та її вплив на формування науки. 7. Вплив ідей Просвітництва на розвиток науки як професійної діяльності. 8. Вплив політичних та соціально-історичних фактів на розвиток науки у XIX-XX ст. 9. Проблеми етики та відповідальності вченого за подальше використання його винаходів. Прикладна наука XXI століття: вплив замовника на подальший хід дослідження. Підготувати доповіді за одним із зазначених питань.	20
2	Вплив соціокультурних особливостей епохи на розвиток знання Самостійно опрацювати і підготувати повідомлення на питання: 1. Вплив традицій середньовічної науки і науки епохи Відродження на формування кумулятивної концепції кількісного росту знання Г. Галілея. 2. Конвенціоналізм А. Пуанкаре. Критичний раціоналізм К. Поппера. 3. Теорія пізнання без того, хто пізнає. 4. Концепція особистісного знання М. Полані і роль вченого в науковій картині світу.. 5. Теорія наукових революцій Т. Куна: вплив наукових співтовариств на розвиток науки. 6. Дж. Агассі, революції в науці – окремі події або перманентні процеси. 7. Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса та роль евристичних відкриттів у науці. 8. Концепція методологічного плюралізму П. Фейєрабенда. Л. 9. Лаудан роль традиції у розвитку наукового знання. 10. «Кейс стадіс» – ситуаційні дослідження. Підготувати доповідь за одним із запитань.	18
3	Мистецтво і феноменологія як засоби пізнання світу Самостійно опрацювати і підготувати повідомлення на питання:	22

	1.Феноменологія як вихід за межі природних настанов. 2.Мистецтво як досвід вмирання емпіричного «я». 3.Про сутність і призначення мистецтва. Поняття «відсторонення». 4.Відсторонення як поняття широке і мінливе. 5.Про досвід відсторонення речей в науці. Підготувати усну доповідь за одним із зазначених запитань.	
РАЗОМ		60

9. Методи навчання

Під методами навчання розуміють засоби навчальної роботи викладача та організації навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою вирішення різноманітних дидактичних завдань, спрямованих на оволодіння матеріалом, який потрібно засвоїти.

Серед методів, які використовуються під час викладання курсу, слід зазначити:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесно-інформаційні, наочно-єврістичні, практично-репродуктивні, проблемні, частково-пошукові, дедуктивні, індуктивні; лекція, пояснення, робота з текстом.

2 Метод герменевтичний, направлений на проведення всебічного аналізу гуманітарних текстів.

3. Методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності: наукові дискусії, написання тез, моральні та матеріальні стимули; робота з філософськими та культурологічними словниками.

4. Методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: усне опитування, письмові роботи, співбесіди.

10. Форми контролю та методи оцінювання

1. Поточний контроль здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей студентів на семінарських заняттях. Відповіді на питання, що стосуються викладеного матеріалу, оцінюються від 0 до 5 балів, а на домашні завдання – від 1 до 10 балів.

2. Періодичний контроль здійснюється шляхом написання змістовного модуля, до підсумкових результатів яких включають також бали, що були отримані студентами за роботу на семінарських заняттях. Якщо заняття проходять оффлайн, передбачається проведення дискусії, «круглих столів» за завчасно оголошеними темами (додатково до 10 балів). Для тих, хто не отримав необхідну кількість балів, проводиться залік.

Студент може отримати додаткові бали під час відповідей на лекціях (від 1 до 5 балів на кожній лекції), а також завдяки активній участі в дискусіях.

Критерії оцінювання

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка
	Здобувач освіти
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних

	ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно; безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом

11. Питання для підсумкового контролю

1. Передумова виникнення науки.
2. Що таке наука.
3. Знання повсякденне і знання наукове. Види позанаукового знання.
4. Пізнання. Форми пізнання.
5. Періодизація науки.
6. Особливості давньогрецької науки, її зв'язок з філософією. Вплив на науку соціокультурних особливостей тогочасного суспільства.
7. Наука в період середньовіччя або богословська наука. Вплив теології на розвиток науки.
8. Наука в епоху Відродження.
9. Ставлення сучасної науки (XVII ст..)
10. Вплив ідей просвітництва на розвиток науки.
11. Виникнення «професійної науки» та професії «вчений» у XIX-XX ст.
12. Вплив політичних та соціально-історичних фактів на розвиток науки у XX ст. Проблеми етики та відповідальності вченого за подальше використання його винаходів.
13. Прикладна наука XXI століття. Вплив замовника на подальший хід дослідження.
14. Наука і позанаукові види знання. Дж. Холтон «Що таке «антинаука»?»
15. Кумулятивна концепція розвитку наукового знання.
16. Конвенціоналізм – положення науки як домовленості між вченими.
17. Концепція «трьох світів» К. Поппера. Теорія пізнання без того, хто пізнає.
18. Концепція особистісного знання М. Полані.
19. Структура наукових революцій Т. Куна. Вплив «наукової спілки» на розвиток науки.
20. НДП І. Лакатоса то роль евристичних відкриттів у науці.
21. Кейс-стадієс: вплив соціокультурних факторів на розвиток науки.
22. Анархічна епістемологія П. Фейєрабенда. Концепція методологічного плюралізму.
23. Роль традицій в науці за В. Гейзенбергом.
24. Революції в науці – окремі події або перманентні процеси (на думку Дж. Агассі). Постать вченого у вирії наукових революцій.
25. Біоепістемологія К. Лоренца. Вплив розвитку пізнавального апарату людини на процес пізнання.
26. Теорія генетичної епістемології Ж. Паже. Концепція стадіального розвитку мислення. Роль інтуїції в науці.
27. Концепція «дослідницьких традицій» Л. Лаудана.
28. Методологічні принципи феноменології і основні принципи мистецтва.
29. «Що» світу і «як» світу. В чому різниця даних настанов?
30. «Смерть автора» и феноменологія.

31. В чому полягає сутність прийому «відсторонення» речей?
32. Проаналізуйте висловлювання О. Мандельштама: «Любите существование вещи больше самой вещи и свое бытие больше самих себя»?
33. Що означає «дійсне життя» і чому «дійсним життям» М. Пруст вважає літературу?
34. Назвіть переваги феноменологічного підходу до мистецтва.
35. Чи можливо застосування досвіду відсторонення від речей в сучасній науці?

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль			Сума
T1	T2	T3	100
30	40	30	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала оцінювання: національна та ECTS			
Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Рекомендована література

Основна

- Білецький І. П. Філософія науки: навч. посіб. / І. П. Білецький [і ін.]. Х.: ХНЕУ, 2005. 128 с.
- Гейзенберг В. Зміни структури мислення у розвитку науки. Кроки за горизонт. URL: <https://ibl.pp.ua/3/000992.html>
- Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія. / пер. Е. Причепій / *Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями*. К.: Ваклер, 1996. С. 61-94.
- Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія. Вступ до феноменологічної філософії. *Філософська думка*. 2002, № 3. С. 134-149.
- Гуссерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки. К.: ППС-2009, 356 с.
- Гуссерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки / пер. і післямова В. Кебуладзе. Харків.: Фоліо, 2018. 372 с.
- Гуссерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії: Книга перша. Загальний вступ до чистої феноменології / пер. з нім. і коментарі В. Кебуладзе. Харків: Фоліо, 2020. 348 с.
- Гуссерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології / пер. з нім. Андрій Вахтель. К.: Темпора, 2021. 304 с.
- Дротенко Л.Г. Філософія наукового пізнання. Підручник. К.: Б/в, 2001. 224 с.
- Добронравова І. С. Філософія та методологія науки : підручник для вищ. навч. закладів / КНУТШ. К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. 223 с.

11. Добронравова І. С. Новітня філософія науки: підручник для студ. філософських фак. університетів і аспірантів (для складання кандидатського іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос, 2009. 244 с.
12. Жигилій Н. В. Філософія науки і техніки. Полтава: Полт. НТУ, 2006. 106 с.
13. Ільїн В. В. Теорія пізнання. Соціальна епістемологія. Соціологія знання. К. Академічний Проект, 2020. 240с.
14. Історія філософії: теорія та методологія : Збірник наукових праць / КНУТШ; Відп. за видання В. А. Бугров. Київ : Київський університет, 2006. 162 с.
15. Кун Т. Структура наукових революцій. URL: <http://psylib.ukrweb.net>
16. Лакатос І. Методологія науково-дослідницьких програм. URL: <http://philsci.univ.kiev.ua>
17. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання Чернівці: Рута, 2001. 319 с.
18. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання. Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2000. 296 с.
19. Петрушенко В.Л. Філософія знання: онтологія, епістемологія, аксіологія. Львів: Ахілл, 2005. 320 с.
20. Ратніков В. С. Історія та філософія науки. Хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації. Вінниця: Нова Книга, 2009. 411 с.
21. Рижко Л. В. Науковий простір: філософський і науковознавчий аспекти. Київ, 2000. 301 с.
22. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. М. М. Самардак. К. : Парапан, 2011. 203 с.
23. Семенюк Е. П. Філософія сучасної науки і техніки: підручник для студ. вищих навч. закл. Л.: Світ, 2006. 152 с.
24. Семенюк Е. П. Філософія сучасної науки і техніки: [підручник]. Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 305 с.
25. Тулмин С. Концептуальні революції в науці. URL: <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/Tulmin.htm>
26. Філософія науки: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл./ Л. В. Фірсова [і ін.]; Х.: ППВ «Нове слово», 2003. 335 с.
27. Філософія науки та інноваційного розвитку/ Л. А. Чекаль та ін.; за наук. ред. проф. Л. А. Чекаля. К.: Ніжин, 2011. 327 с.
28. Філософія науки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. В. Афанасьєва. Мелітополь: Люкс, 2011. 207 с.
29. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. К.: Парапан, 2011. 203 с.
30. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. К.: КНУШ, 2000. 252 с.
31. Шашкова Л. О. Гуманітарне пізнання: нові виклики епістемології *Вісник Національного авіаційного університету: Філософія. Культурологія*. 2006. № 1(3). С. 57-63.
32. Шевченко В. І. Концепції пізнання в українській філософії: Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1996. 290 с.
33. Штанько В. І. Філософія і методологія науки: навч. посіб. для магістрантів та аспірантів вищ. навч. закл. Х.: ХНУРЕ, 2002. 298 с.

Додаткова

1. Готинян В. В. Про можливість співвідношення критеріїв «замкнутої теорії» В. Гейзенберга з системними параметрами. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2009. № 2 (24). С. 36-41.
2. Готинян-Журавльова В. В. Соціально-філософські складові безеталонного вимірювання: види, визначення, застосування: монографія / В. В. Готинян-Журавльова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 358с.
3. Готинян-Журавльова В. В. Аналіз способу створення класифікації в рамках параметричної ЗТС. *Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*.

Серія «Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія». 2014. Т. 27 (66), №1-2 С. 378-383.

4. Готинян-Журавльова В. В. Вплив соціокультурних змін у суспільстві на систему ціннісних орієнтацій вченого. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2021. №4 С. 96-102.
5. Готинян-Журавльова В. В. Вплив особистісних зразків на формування ціннісних особистостей тих, хто навчається. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 39. С. 38-44.
6. Готинян-Журавльова В. В. Особистісний зразок певної культурно-історичної епохи: особливості застосування. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 40. С. 41-47.
7. Гейзенберг В. Кроки за обрій URL: <https://ibl.pp.ua/3/000992.html>
8. Декарт Р. Метафізичні роздуми / пер. з фр. З. І. Борисюк. Київ: Юніверс, 2000, С. 21-298.
9. Кант І. Критика чистого розуму / пер. з нім. І. Б. Бурковського. Київ: Юніверс, 2000. 504 с.
10. Кант І. Відповідь на питання: що таке просвітництво? *«Всесвіт»*. 1989. № 4. С. 135-138.

15. Електронні інформаційні ресурси

<http://lib.onu.edu.ua/> Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова

<http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

<http://www.library.univ.kiev.ua/> Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України

<http://www.ognb.odessa.ua/> Одеська національна наукова бібліотека

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html> Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Станфордського університету. (Англійською мовою).